

6
51
24

PL 480

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

P464

Nash Jezik

Dup

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књига XVIII, св. 3

БЕОГРАД, 1970.

С А Д Р Ж А Ј

	Стр.	Страна
1) Олга Ристић, Однос основе и наставака <i>-овати, -исати, -ирати</i> глагола страног порекла	131—161.	
2) Др Живојин Станојчић, Прилог тумачењу конструкција типа <i>глад ме</i> и сл.	162—168.	
3) В. Михајловић, Диј. <i>цџбрен</i> — постан (unfettig) — етимолошки есеј	169—170.	
4) Мирослав Б. Николић, Дистрибуција облика инстр. сингулара заменица: <i>ја, он/оно, она, ко, што, тај/то</i>	171—186.	
5) Језичке поуке	187—193.	

У Р Е Ћ У Ј Е О Д Б О Р

Одговорни уредник МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Живојин Станојчић

Б Е О Г Р А Д
1970.

Штампа: Издавачка установа „Научно дело“ — Београд, Вука Караџића 5.

НАШ ЈЕЗИК

Књига XVIII

Нова серија

Св. 3

ОДНОС ОСНОВЕ И НАСТАВАКА -ОВАТИ, -ИСАТИ, -ИРАТИ ГЛАГОЛА СТРАНОГ ПОРЕКЛА

Проширивање српскохрватског лексичког фонда речима страног порекла не представља новину. Тако ни начин њихова уклапања у језичке норме дотичних категорија речи. У том смислу, ако је реч о глаголима стране етимологије, прилагођавање природи нашег језика огледа се у њиховом добивању завршетака инфинитива *-ајти* и *-овајти* и одговарајућих наставка за облик презента. Али продирање страних глагола условило је појаву и издвајање инфинитивних наставка *-исајти*, *-ирајти* као посебних завршетака који се могу додавати основама различите етимологије. Свакако да је њихово укључивање у нашу глаголску систему било омогућено околношћу што је у српскохрватском језику било глагола с наставцима *-исајти*, *-ирајти* иако врло ретко представљају стварне наставке, већ задиру у глаголску основу¹ (*сја-кленисајти*, *угљенисајти* (*се*), *дјеверисајти* : *уздисајти*, *хвалисајти се*, *појитисајти*, *сашарисајти*, *јосисајти*; *лудирајти се*, *скрозирајти* : *јребирајти*, *надирајти*, *обамирајти*, *јонирајти*, *јрејирајти се*, *разаси-рајти*, *свирајти*, *јрезирајти*). Што се, пак, тиче суфикса *-овајти* сасвим је природно да је он у деноминативним глаголима, као у *робовајти*, *гладовајти*, *вragовајти*, *друговајти*, *умовајти*, *кумовајти*, добио особине посебног наставка који се могао преносити и на стране основе или целе речи. У свему до сада изложеном битно је да су завршеци *-овајти*, *-исајти*, *-ирајти* независни у односу на

¹ Михаило Стевановић, Савремени српскохрватски језик, Београд 1964, 608.

порекло основе, како то углавном на први поглед изгледа. Тако грчко *-иса-* или западноевропско, у првом реду немачко *-ир-* пријања и уз глаголе романског порекла, а речи преузете из грчког језика не морају имати искључиво суфикс *-исаићи* (нпр. *организоваићи* поред *организираићи* или *симѿаићи* поред *симѿаићисаићи*); аналогно томе, речи немачког порекла могу имати поред суфикса *-ираићи* и суфикс *-оваићи*, па и *-исаићи* (као *кибицираићи* поред *кибицоваићи*, *нецоваићи*, *рисаићи*, *мајсѿорисаићи*). Ово већ запажа Т. Маретић, затим А. Белић, који такође уочавају и разлику између суфикса *-исаићи* и *-ираићи*. Први налазимо у глаголским речима примљеним и из турског језика, што није случај и са другим наставком, тј. *-ираићи*². С друге стране, поменути примери *нецоваићи*, *мајсѿорисаићи*, а додајмо још и *ишѿацираићи*, указују на то да се неки глаголи јављају само у форми са *-оваићи*, *-исаићи* или *-ираићи*, док друге истоветне основе могу имати два наставка, као *организоваићи* — *организираићи*, *симѿаићисаићи* — *симѿаићи* поред *симѿаићисаићи*, па чак и сва три, нпр. *десѿиловати* — *десѿилисати* — *десѿилирати*, *неуѿрализовати* — *неуѿралисати* — *неуѿрализираићи*. Овакву неуједначеност изазвале су неједнаке историјске и културне прилике нашег источног и западног језичког подручја, које су условиле и нешто чешћу употребу суфикса *-исаићи* и *-оваићи* на истоку, а суфикса *-ираићи* на западу³. Етимолошки а и хронолошки јаснију слику, мада не на основу већег броја примера, пружа и С. Стаховски у својој студији о страним наставцима у српскохрватском језику⁴. Ипак, и поред студиозних разматрања постојање само облика *иуцоваићи*, *ишѿуцоваићи*, *бојадисаићи*, *крунисаићи*, *меѿанисаићи*, *колабираићи*, *фанѿазираићи*, нпр., на целој српскохрватској територији, као и употреба великог броја глагола са наставком *-ираићи* и у источном културном центру⁵, остаје без објашњења када је и у којим ситуацијама могућ или обавезан

² Т. Maretić, Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, III izd., Zagreb, 1963, 408; Александар Белић, Савремени српскохрватски књижевни језик, II део, Наука о грађењу речи, Београд 1949, 270.

³ Р. Skok, O sufiksima *-isati*, *-rati* i *-ovati*, Jezik IV (1955—1956) 2, 36—43.

⁴ Stanisław Stachowski, Przyrostki obcego pochodzenia w języku serbochorwackim, Kraków 1961, 67 — 81; 114 — 118.

⁵ М. Стевеновић, op. cit., 609 — 610.

један од наставака карактеристичан за глаголе стране етимологије. Стање у овом погледу не откривају лако ни исте глаголске основе са два или сва та три суфикса истовремено, јер се „не може створити никакво одређено правило, када се мора употребити *-овати*, када *-ирати*, а када *-исати*“⁶. Остаје, дакле, отворено питање постоји ли нека законитост, одн. систематичност уопштавања једног наставака у једним, а другог, односно трећег у осталим случајевима. Другим речима, јесу ли страни глаголи својим сталним приливом у наш језик образовали неке системе завршетака у зависности од гласовног склопа основе којој се додају. Има ли језичког осећања, неке обавезности или закона који диктира овај или онај наставак? Одговор се може дати тек после исцрпнијег прегледа што већег броја глагола страног порекла. У покушају да дамо тај одговор послужили смо се инверзним Речником Јосипа Матешића⁷, који са својом систематизованом грађом отвара пут разматрању тенденције развојка глагола са суфиксима *-овати*, *-исати*, *-ирати*.

Упоређивање узетог материјала, као и начин даље обраде који би пружио што прегледнију слику, упућује на следећу поделу: прво, на глаголе који имају само један од суфикса карактеристичних за глаголске речи стране етимологије; друго, на оне од којих се сваки може употребити са два, а ређе са сва три наставака. Из низа примера нећемо изоставити ни оне са суфиксом *-овати* или *-исати*, нпр. *јројзаговати*, *рисковати*, *камуфлисати*, *јардонисати*, који представљају некадашња настојања појединих писаца да избегну употребу глагола на *-ирати*⁸ или недовољно познавање стварног стања, односно недовољну критичност понеког извора. Мада ови облици данас имају само суфикс *-ирати*, њихово уношење не замућује већ устаљени систем у односу на могућност одабирања једног од наставака. Друго, и те такве форме које нису уобичајене у говору, сасвим су оправдане у поређењу са етимологијом, значењем и гласовном структуром оних других глаголских изведеница устаљених и са суфиксима *-овати*

⁶ П. Скок, *op. cit.*, 42.

⁷ Josip Matesić, Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen, Wiesbaden 1965, Lieferung 1; 1966, Lieferung 2; 1967, Lieferung 3; 1967, Lieferung 4.

⁸ М. Стевановић, *op. cit.*, 610.

или *-исаји* поред *-ираји*. Из тог разлога изложићемо материјал готово у обиму како га је регистровао Речник Јосипа Матешаћа.

Да би се приликом навођења грађе избегло понављање једног истог наставка у вези са различитим основама, то ће се он истаћи само у заглављу одговарајућих глагола. На тај начин биће и визуелно приступачнији преглед основа.

I Глаголи само са суфиксом

а) *-оваји*

абленд-, абрихџ-, абферџиг-, абџиџех-, аг-, ајнрик-, алд-, аниас-, ајиџрајб-, аиџиг-, аргай-, аузрик-, ауфдек-, ашик-, багер-, бајрам-, бајц-, банџ-, бег-, бехандл-, беџиџел-, билд-, блајх-, бленд-, бокс-, бремз-, брен-, брикеџ-, буљубаш-, вандр-, вандроук-, вараг-, венд-, верб-, верзифик-, габл-, гџис-, глајшалиџ-, дек-, демџф-, дџбл-, динсџ-, дџхџ-, дрибл-, дрил-, друк-, ендл-, ерб-, измол-, имџф-, иргай-, иџиџем-, јагла-, јаџак-, јаузн-, јаџиџ-, јодл-, јоџ-, калуџер-, камаџ-, карниџфл-, кауџиџериз-, каџиџиг-, кеџл-, кириџ-, клеџл-, кокс-, конак-, конзул-, конџуџ-, короџ-, краул-, краџ-, кренк-, кулук-, кунџ-, курбл-, куш-, лајм-, лаф-, левенџ-, линч-, лиџер-, лоб-, логор-, лоџ-, лумџ-, мелд-, менџ-, мџиџиџифик-, мџиџиг-, мџиџроџолиџ-, мол-, мориџиџифик-, нааџиџ-, намол-, наџил-, наџаџ-, неџ-, нџиџ-, ноџиџифик-, оџиџиг-, оџиџак-, џајдл-, џајџ-, џандур-, џанч-, џас-, џаџ-, џаш-, џелџ-, џик-, џикник-, џимзл-, џоаџиџ-, џох-, џредик-, џродик-, џролумџ-, џроџаџ-, џроџлабек-, џудл-, џуџ-, рабаџ-, рајџ-, раџл-, рауб-, раџл-, раџиџим-, ремџл-, ресџ-, рим-, свџерм-, сеџ-, сџаринџ-, сџел-, сџарџиџ-, сџеџ-, сџираџк-, сџириџ-, субаџи-, сувоџи-, џабор-, џимар-, џиџи-, џируџ-, џуџиџор-, уџаџл-, уџалиџ-, џајџхџиџ-, фалџ-, фас-, фачл-, фџегун-, фџериџуџ-, фџериџуш-, фџеџ-, филм-, филџ-, флџериџ-, флџириџ-, фџорџар-, фџориџиб-, фџориџил-, фџрахџиџ-, фџремџиџ-, фџриџиџиџик-, фџроџл-, хајџдук-, хајџ-, хаџиџ-, хандл-, харамбаџиџ-, харџ-, хекл-, хџерџег-, хџерџл-, хџеџиџиџ-, хџеџ-, хобл-, џесар-, џиг-, џикнџ-, чаџџр-, џаџ-, џвајџ-, џвенк-, џверџ-, џвиндл-, џегџриџ-, џенк-, џиб-, џик-, џимл-, џлабек-, џлајџф-, џлинџ-, џлиџф-, џмајџхл-, џмек-, џмиџџгл-, џнаџисл-, џоџдр-, џиџан-, џиџџер-, џиџех-,

ишк-, ишин-, ишиш-, ишрај-, ишренг-, ишрини-, иштан-,
ишауб-, ишиек-, ишиел-, ишием-, иштей-, иших-, иших-, ишикл-,
ишим-, ишой-, ишрајф-, иширих-, ишироф-, ишиукл-, ишиуц-, ишур-.

б) -исаши

адокаш-, азд-, алиши-, амб-, анд-, анлај-, бадавац-, баилд-, бајл-,
бакар-, балд-, баси-, бай-, байер-, беген-, белај-, бензе-, бесле-,
бећар-, бигл-, бил-, бишир-, бозд-, бојад-, будал-, бујур-, вајд-,
варакле-, глеђеј-, давран-, дагмала-, дајан-, далд-, дамла-, дегд-,
дембел-, динле-, дишер-, докиор-, докун-, докунд-, дузд-, дуј-,
думен-, дунђер-, ђавол-, ђакон-, ђеберд-, еглен-, егленд-, елвер-,
еренд-, забигл-, замир-, зачавлај-, згруй-, измајсйор-, изренд-,
исле-, исшесйер-, јагла-, јенд-, кабар-, кабард-, кавен-, кавра-,
казан-, кајд-, кајна-, калај-, калдрм-, кандер-, кайар-, кайла-,
каришиер-, карл-, каур-, кафен-, качер-, ке-, кех-, кивер-, кид-,
коленд-, конуши-, крд-, кркла-, крклеј-, крун-, куланд-, куришл-,
куришар-, кушар-, лакрд-, мајсйор-, ман-, махн-, менишл-, мешан-,
мир-, мубарећле-, мукајей-, мурле-, мухабей-, мухурле-, набелај-,
набојад-, награј-, надембел-, накалај-, намир-, нар-, наћефлеј-,
наћорд-, обакар-, обеген-, обелај-, обојад-, овар-, ограј-, окалај-,
окайар-, окуј-, омир-, ор-, оренд-, осан-, осанд-, ошайш-, ошур-,
ошурјеј-, њандур-, њайш-, њоеглен-, њокалај-, њомир-, њребојад-,
њрекалај-, њремир-, њрер-, њрешесйер-, њроеглен-, њромухабей-, р-,
разрахашле-, рашћефлеј-, ренд-, ренде-, са-, савашиле-, сај-, сакш-,
саул-, сафшеле-, севд-, севдал-, сефше-, сефшеле-, сикшер-, смарла-,
смарлај-, со-, сренде-, сулај-, сумйор-, сур-, сургун-, сургунле-,
сушур-, суфур-, шайш-, шасла-, шелеј-, шесйер-, шурјеј-, шуйшл-,
ћерд-, ћифшар-, ћорд-, ћорла-, ћуфурле-, у-, уздур-, уј-, ујдур-,
уку-, усш-, ушле-, учур-, фајд-, хасшеле-, хашер-, хеглен-, хелвер-,
хирошон-, чалиши-, чайш-, чайла-, чекш-, њаба-, њимр-, шасш-,
шашир-, швалер-, шл-, шуйхелен-.

в) -ираши

абад-, абалијен-, абдуц-, абјудш-, абјур-, аблакш-, аблоц-, абмарк-,
абмонш-, абнег-, абол-, абрад-, абронг-, абрумш-, абхоресц-, авал-,
аверш-, авив-, аг-, аглишун-, агносц-, аграв-, агрег-, ад-, адакш-,

адвоц-, адиц-, адјудич-, адјуси-, адмон-, аднош-, адор-, адскриб-,
 адстиринг-, адуи-, адуч-, ажур-, акварел-, акварелиз-, аквир-,
 акол-, аколиш-, акомџањ-, акорд-, акориор-, акцелер-, акциј-, алег-,
 алиј-, алиш-, алиџерн-, алуд-, алумен-, алун-, амекл-, амер-, амиз-,
 амнеси-, амџуи-, амш-, анеки-, анесџез-, аним-, анонс-, аниџедаш-,
 аниџеион-, аниџеци-, аниџидаш-, аниџикиз-, аниџиари-, аниџишамбр-,
 аџанаж-, аџауд-, аџлан-, аџон-, аџори-, аџосџаз-, аџосџроф-,
 аџрекенд-, аџроб-, аџровиз-, аџроксим-, аџроџр-, аџсенш-, аџсишн-,
 аџсум-, аџсџед-, аџсџинд-, арбишр-, аренд-, аресш-, ареш-, арм-,
 аронг-, аронд-, арџеџ-, архаиз-, асан-, асенш-, асигн-, асџкур-,
 асисш-, асорш-, асоц-, асшр-, ашџер-, ашџомиз-, аугур-, аускули-,
 ашџосџиш-, афил-, афин-, афиц-, баз-, баланс-, бараж-, барикад-,
 байџуд-, баханализ-, беаџишфиц-, бесеж-, биланс-, биланц-, биориз-,
 бис-, блам-, бланш-, блес-, блеф-, блинд-, блок-, боншш-, борд-,
 бос-, брин-, бриск-, брош-, брун-, букс-, бункер-, бухшшџаб-, буџеиш-,
 буш-, валориз-, валуш-, вар-, вай-, вегеш-, векс-, вибр-, вивисеџ-,
 вид-, виз-, визшш-, виндиц-, воал-, волонш-, волшшџж-, вош-, вул-
 каниз-, газ-, галанш., галой-, гард-, гарн-, гарнизон-, геб-, гемин-,
 генер-, гер-, гџьшшшн-, гџьшш-, глаз-, глос-, гофр-, грав-, гравшш-,
 град-, граду-, гран-, гранул-, грас-, грашшул-, грог-, грунд-, гум-,
 гусш-, гуш-, дакшшшлоской-, даш-, дебал-, дебарк-, деблок-, дебуш-,
 девалв-, девасш-, девинкул-, дегаз-, дегум-, дегуш-, дедиц-, дезакшшв-,
 дезангаж-, дезарм-, дезерш-, дезисш-, декал-, деканш-, декаш-,
 деклани-, деклас-, декрешенд-, декришш-, декураж-, делекш-, де-
 тшшшш-, делож-, демарк-, демаск-, демашџериџализ-, демисион-,
 демод-, демол-, денаџифиц-, деном-, денонс-, денуд-, денуклеариз-,
 денунц-, дейосед-, дейрим-, дейровинџиџализ-, деранж-, дерацион-,
 дерив-, дерог-, десигн-, десџекш-, десџер-, деџџериор-, деџџрауд-,
 деџџед-, диверг-, дивид-, дизгусш-, диџагношшшш-, дин-, дишшлом-,
 дисгрег-, дисџмул-, дисшц-, дислоц-, дисон-, дисоц-, дисшнз-, ди-
 сшшшншг-, дисшрибу-, дифам-, дифер-, диференц-, дифуд-, догалой-,
 доз-, домесшшшц-, домин-, домишшл-, дош-, доц-, драг-, драш-, дрен-,
 дрес-, дрог-, дубл-, дуел-, душл-, душшшц-, евад-, евалв-, евоц-, ег-
 замин-, егзерц-, егзим-, егшшш-, егреш-, еквилибр-, еквишшр-, екиш-,
 екраз-, екс-, екскомуншц-, екскуш-, екскурз-, екслуд-, ексмашџрикул-,
 екшшанд-, екшшашшр-, екшшлан-, екшшлод-, екшшлор-, екшшшри-, екш-
 шшрад-, ексушц-, ексхереш-, ексхум-, ексџерш-, ексџид-, елид-,
 емаш-, еменд-, емершш-, емшгр-, емов-, енерв-, еншшџџиџџизм-, ерод-,

еру-, ескамој-, ескив-, есјим-, ејабл-, ејив-, ефекту-, ешоф-,
 жен-, жир-, жонгл-, забарикад-, законсј-, законсјир-, издадуј-,
 излциј-, изнијанс-, икс-, илумин-, имјасј-, имјлиц-, имјресион-,
 имјрим-, имјуј-, инвенј-, инвесј-, инвол-, индемниз-, индигн-,
 индисјон-, индиц-, индос-, инзисј-, инзулј-, иниц-, иниц-, инкарн-
 инкас-, инквир-, инклин-, инкомод-, инкрусј-, инов-, инсер-, инсину-,
 инсисј-, инскриб-, инсјиц-, инсјал-, инсјрад-, инсулј-, инсцен-,
 иншегр-, инјензив-, инјермий-, инјерн-, инјерјол-, инјерјон-,
 инјерјунг-, инјерфолиј-, инјим-, инјон-, инју-, инунд-, инфиц-,
 инфул-, инхал-, инхиб-, ирид-, ириз-, ириј-, исјар-, исфорс-, ишали-
 јаниз-, ишај-, јод-, кадуц-, кажол-, кал-, калафай-, калк-, калм-,
 калрин-, камј-, каналз-, канд-, кай-, кайациј-, кайриц-, кайи-,
 карай-, карбур-, карик-, кас-, касарн-, касерн-, касјр-, каујел-,
 кауц-, каш-, квадр-, квадријлиц-, кверул-, квирил-, квий-, кемј-,
 кивел-, кикс-, клас-, клиш-, коал-, ковенјр-, коверј-, когносоц-, код-,
 коегзисј-, коинцид-, колаб-, колацион-, колекјивиз-, колид-, ко-
 локв-, комас-, коменј-, комуниц-, комуј-, конвен-, конверз-, кон-
 вој-, кондол-, конзулј-, коњиц-, консекр-, консигн-, конскриб-,
 констјерн-, констјринг-, конј-, конјесј-, конјигенј-, конјр-,
 конјравен-, конјфракар-, конјраманд-, конјрайосј-, конјрасигн-,
 конјрибу-, конфунд-, концед-, концесион-, коој-, координ-, кой-,
 корд-, корейей-, корз-, кород-, корумј-, косј-, кој-, коч-, кошј-,
 крах-, кре-, крешенд-, крок-, куб-, куверј-, кујел-, кујл-, курз-,
 куч-, лабор-, лав-, лаг-, лаж-, лапиз-, ламј-, ланс-, лайер-, лаш-,
 лег-, лед-, ликвид-, лимий-, лиценц-, лож-, лоц-, лукс-, луфј-,
 максим-, маник-, марин-, марк-, мармор-, мас-, маск-, мај-, ма-
 шур-, меандр-, мебл-, мел-, метаморфоз-, мигр-, микроској-, мин-,
 мијраљ-, модер-, мок-, молесј-, монј-, муз-, музиц-, муј-, мус-,
 муј-, нахдај-, нег-, нерв-, нијанс-, нов-, нокауј-, номин-, норм-,
 ной-, обдуц-, објекјивиз-, облијер-, одмарш-, озон-, окул-, окуј-,
 ојалесц-, ојализ-, ојсерв-, ојсигн-, ој-, оркестр-, ѓагин-, ѓакей-,
 ѓакј-, ѓали-, ѓан-, ѓанел-, ѓар-, ѓарад-, ѓаразиј-, ѓарасиј-,
 ѓараф-, ѓарафраз-, ѓарк-, ѓаркеј-, ѓарламенј-, ѓарод-, ѓас-
 ѓоал-, ѓајин-, ѓајрол-, ѓауз-, ѓедик-, ѓеленг-, ѓенетр-, ѓенцей-,
 ѓерор-, ѓерјейу-, нерсисј-, ѓерсифл-, ѓерфекцион-, ѓерфор-, ѓер-
 хоресц-, ѓик-, ѓилој-, ѓлаг-, ѓлак-, ѓлакај-, ѓлан-, ѓлас-, ѓласјиц-,
 ѓлед-, ѓлис-, ѓломб-, ѓоанј-, ѓоенј-, ѓоз-, ѓокул-, ѓол-, ѓолиј-,
 ѓолијиз-, ѓонийфиз-, ѓосј-, ѓосјдај-, ѓосјион-, ѓосјул-, ѓо-

II Глаголи са суфиксом *-ирайи* напореда у форми
и са наставком *-овайи* или *-исайи*

абди-цирайи/-ковайи, абон-ирайи/-овайи, авал-ирайи/-исайи, аванз-ирайи/-овайи, агенйи-ирайи/-овайи/-исайи, агийи-ирайи/-овайи, агромер-ирайи/-исайи, аграриз-ирайи/-овайи, адайи-ирайи/-овайи, администр-ирайи/-овайи, адотйи-ирайи/-овайи, адрес-ирайи/-овайи, адсорб-ирайи/-овайи, аклам-ирайи/-овайи, аклимайи-изирайи/-изовайи/-исайи, акомод-ирайи/-овайи, аконйи-ирайи/-овайи, акредитйи-ирайи/-овайи, актив-ирайи/-исайи, актуализ-ирайи/-овайи, акумул-ирайи/исайи, акценйиу-ирайи/-исайи, акцейи-ирайи/-овайи, аларм-ирайи/-овайи, алегор-изирайи/-исайи, алтер-ирайи/-исайи, амалгам-ирайи/-исайи, амелиор-ирайи/-исайи, американиз-ирайи/-овайи, аморйиз-ирайи/-овайи, амплифи-цирайи/-ковайи, анализ-ирайи/-овайи, аналйом-изирайи/-исайи, ангаж-ирайи/-овайи, англиз-ирайи/-овайи, анкейи-ирайи/-овайи, акул-ирайи/-исайи, айел-ирайи/-овайи, айерцийи-ирайи/-овайи, айли-цирайи/-ковайи, айрейи-ирайи/-овайи, айсолв-ирайи/-овайи, айсорб-ирайи/-овайи, айсйрах-ирайи/-овайи, аранж-ирайи/-овайи, аргуменйи-ирайи/-овайи/-исайи, ароматиз-ирайи/-овайи, артикул-ирайи/-исайи, асимил-ирайи/-овайи, асон-ирайи/-овайи, асфалти-ирайи/-овайи, айнак-ирайи/-овайи, аутиоматиз-ирайи/-овайи, аутиориз-ирайи/-овайи, афекйи-ирайи/-овайи, афирм-ирайи/-исайи, афиш-ирайи/-овайи, афлу-ирайи/-исайи, афронйи-ирайи/-овайи, багател-изирайи/-исайи, балотйи-ирайи/-овайи, балсам-ирайи/-овайи, банализ-ирайи/-овайи, бандаж-ирайи/-овайи, бакройи-ирайи/-овайи, бетон-ирайи/-овайи, бојкоит-ирайи/-овайи, бомбард-ирайи/-овайи, бонифи-цирайи/-ковайи, вагон-ирайи/-исайи, вакцин-ирайи/-исайи, вайориз-ирайи/-овайи, венйил-ирайи/-исайи, верифи-цирайи/-ковайи, винкул-ирайи/-исайи, виргул-ирайи/-исайи, вирман-ирайи/-исайи, вокализ-ирайи/-овайи, вулгариз-ирайи/-овайи, галваниз-ирайи/-овайи, гараж-ирайи/-овайи, гаранйи-ирайи/-овайи, генерал-изирайи/-исайи, германиз-ирайи/-овайи, гестикул-ирайи/-исайи, гимнастйи-цирайи/-иковайи/-исайи, глорифи-цирайи/-ковайи, грайифи-цирайи/-ковайи, груйи-ирайи/-исайи, дебати-ирайи/-овайи, дебитйи-ирайи/-овайи, дегаж-ирайи/-овайи, дегенер-ирайи/-исайи, деград-ирайи/-овайи, деду-цирайи/-ковайи, дезаву-ирайи/-исайи, дезилузион-ирайи/-исайи, дезинйерес-ирайи/-овайи, дезин-

фи-цираџи/-коваџи, дезорганиз-ираџи/-оваџи, дезоријениџ-ираџи/-исаџи, деклам-ираџи/-оваџи, деклар-ираџи/-оваџи/-исаџи, деклин-ираџи/-оваџи, деколиџ-/-ираџи/-оваџи, декомон-ираџи/-оваџи, де-конценџир-ираџи/-исаџи, декор-ираџи/-исаџи, декреџи-ираџи/-ова-џи, делег-ираџи/-оваџи, деманиџ-ираџи/-оваџи, демитиџар-изира-џи/-изоваџи/-исаџи, демобил-изираџи/-изоваџи/-исаџи, демократиџ-ираџи/-оваџи, демонсџир-ираџи/-оваџи, демонџи-ираџи/-оваџи, де-морал-изираџи/-изоваџи/-исаџи, денатџур-ираџи/-исаџи, денатџу-рал-изираџи/-исаџи, денационалиџ-ираџи/-оваџи, дейалатџализ-ира-џи/-оваџи, дейедикџул-ираџи/-исаџи, дейеш-ираџи/-оваџи, дейола-риџ-ираџи/-оваџи, дейолиџиџиз-ираџи/-оваџи, дейон-ираџи/-оваџи, дейорџи-ираџи/-оваџи, дератиџиз-ираџи/-оваџи, десџил-ираџи/-ова-џи/-исаџи, десџимџул-ираџи/-исаџи, дейџаџ-ираџи/-исаџи, дейџаш-ираџи/-оваџи, дейџермин-ираџи/-исаџи, дейџронџиз-ираџи/-оваџи, дефил-ираџи/-оваџи, дефин-ираџи/-исаџи, деформ-ираџи/-исаџи, деценџтрал-изираџи/-исаџи, деџим-ираџи/-оваџи, деџифр-ираџи/-оваџи, дивинџиз-ираџи/-оваџи, диџиџ-ираџи/-оваџи, дименџион-ира-џи/-исаџи, дириџ-ираџи/-оваџи, дисџимил-ираџи/-оваџи, дисквали-фи-цираџи/-коваџи, дисконџи-ираџи/-оваџи, дискредџиџ-ираџи/-о-ваџи, дискримин-ираџи/-оваџи, дисџуџи-ираџи/-оваџи, дисло-цира-џи/-коваџи, дисџон-ираџи/-оваџи, дисџуџиџ-ираџи/-оваџи, дисџион-ираџи/-оваџи, дисџиџилин-ираџи/-оваџи, дифџионџиз-ираџи/-оваџи, докуменџи-ираџи/-оваџи, домарџи-ираџи/-оваџи, доџинџ-ираџи/-ова-џи, драматџиз-ираџи/-оваџи, еваку-ираџи/-исаџи, еваџор-ираџи/-исаџи, евидениџ-ираџи/-исаџи, еволу-ираџи/-исаџи, егалџиз-ираџи/-оваџи, егзалиџ-ираџи/-оваџи, егзисџиџ-ираџи/-оваџи економ-изира-џи/-изоваџи/-исаџи, екраниџиз-ираџи/-оваџи, експед-ираџи/-оваџи, експериментиџ-ираџи/-оваџи/-исаџи, експили-цираџи/-коваџи, експџло-аџи-ираџи/-исаџи, експџон-ираџи/-оваџи, експџорџи-ираџи/-оваџи, експроџр-ираџи/-исаџи, експџемџор-ираџи/-исаџи, експџермин-ираџи/-исаџи, експџрах-ираџи/-оваџи, елекџир-изираџи/-изоваџи/-исаџи, елекџирифи-цираџи/-коваџи, елимин-ираџи/-оваџи/-исаџи, еманџџиџ-ираџи/-оваџи, емџиџ-ираџи/-оваџи, есконџи-ираџи/-оваџи, ескорџи-ираџи/-оваџи, еџаџиџиз-ираџи/-оваџи, еџтернџиз-ираџи/-оваџи, заинџиџерес-ираџи/-оваџи, игнор-ираџи/-исаџи, идеал-изираџи/-изоваџи/-исаџи, izmanевр-ираџи/-исаџи, изол-ираџи/-оваџи, илџу-сџир-ираџи/-оваџи, иматџирикул-ираџи/-исаџи, имџон-ираџи/-оваџи, имџорџи-ираџи/-оваџи, имџосџиџ-ираџи/-оваџи, имџрегн-ираџи/-ова-

ији, имјировиз-ирайи/-овайи, имуниз-ирайи/-овайи, инаугур-ирайи/-исайи, инвеніар-изирайи/-исайи, индивидуализ-ирайи/-овайи, индустријализ-ирайи/-овайи, инду-цирайи/-ковайи, инкоріюр-ирайи/-исайи, инкримин-ирайи/-исайи, инокул-ирайи/-исайи, инсіир-ирайи/-исайи, инсіал-ирайи/-исайи, инсіру-ирайи/-исайи, инсіру-мені-ирайи/-исайи, иніабул-ирайи/-исайи, иніензифи-цирайи/-ковайи, иніервен-ирайи/-исайи, иніервју-ирайи/-исайи, иніерес-ирайи/-овайи, инітернационализ-ирайи/-овайи, инітеріел-ирайи/-исайи, инітеріол-ирайи/-исайи, инітерірей-ирайи/-овайи, инітриг-ирайи/-овайи, инфилір-ирайи/-овайи, информ-ирайи/-исайи, ирон-изирайи/-изовайи/-исайи, јодоформ-ирайи/-исайи, јониз-ирайи/-овайи, јустифи-цирайи/-ковайи, кадр-ирайи/-овайи, калибр-ирайи/-овайи, калиграф-ирайи/-исайи, калкул-ирайи/-исайи, калцифи-цирайи/-ковайи, камуфл-ирайи/-исайи, канал-изирайи/-исайи, кандид-ирайи/-овайи, канел-ирайи/-исайи, канон-изирайи/-изовайи/-исайи, кайіиал-изирайи/-изовайи/-исайи, кайіиул-ирайи/-исайи, карактер-изирайи/-исайи, карамбол-ирайи/-исайи, карбон-изирайи/-изовайи/-исайи, кармин-ирайи/-исайи, карсіифи-цирайи/-ковайи, каріел-ирайи/-исайи, каріон-ирайи/-овайи/-исайи, кайалогиз-ирайи/-овайи, кайегор-изирайи/-исайи, кайран-изирайи/-исайи, квалифи-цирайи/-ковайи, кибіц-ирайи/-овайи, кидней-ирайи/-овайи, кинофи-цирайи/-ковайи, класифи-цирайи/-ковайи, кодифи-цирайи/-ковайи, кокей-ирайи/-овайи, колабор-ирайи/-исайи, колониз-ирайи/-овайи, колор-ирайи/-исайи, коліорі-ирайи/-овайи, команд-ирайи/-овайи, комбин-ирайи/-овайи, комемор-ирайи/-исайи, комені-ирайи/-арисайи, комерцијализ-ирайи/-овайи, коміар-ирайи/-исайи, коміенз-ирайи/-овайи, коміей-ирайи/-овайи, коміил-ирайи/-овайи, комілей-ирайи/-овайи, коміли-цирайи/-ковайи, комілимені-ирайи/-овайи, коміон-ирайи/-овайи, коміосі-ирайи/-овайи, комірим-ирайи/-овайи, коміроміи-ирайи/-овайи, комунализ-ирайи/-овайи, конверг-ирайи/-овайи, конверсі-ирайи/-овайи, конгру-ирайи/-исайи, конденз-ирайи/-овайи, конзерв-ирайи/-исайи, конзум-ирайи/-овайи, конјуг-ирайи/-овайи, конкреіиз-ирайи/-овайи, конкур-ирайи/-исайи, консолид-ирайи/-овайи, консіир-ирайи/-исайи, консіай-ирайи/-овайи, консіиіу-ирайи/-исайи, консіру-ирайи/-исайи, консулі-ирайи/-овайи, коніамин-ирайи/-овайи, коніину-ирайи/-исайи, конірансі-ирайи/-овайи, конірах-ирайи/-овайи, конірол-ирайи/-овайи/-исайи, конфер-ира-

ији/-исаји, конфин-ираји/-исаји, конфирм-ираји/-исаји, конфис-
 -цираји/-коваји, конформ-ираји/-исаји, конфронти-ираји/-оваји,
 конценитр-ираји/-исаји, концевит-ираји/-оваји, концерти-ираји/-
 -оваји, концији-ираји/-оваји, коопер-ираји/-исаји, којул-ираји/-
 -исаји, кореограф-ираји/-исаји, коресионд-ираји/-оваји, кориз-
 -ираји/-оваји, користи-ираји/-оваји, костим-ираји/-оваји, кре-
 диити-ираји/-оваји, кристал-изираји/-изоваји/-исаји, кризи-зи-
 раји/-коваји, кулмин-ираји/-оваји, култив-ираји/-исаји, кумул-
 -ираји/-исаји, -лак-ираји/-оваји, латиниз-ираји/-оваји, лега-
 лиз-ираји/-оваји, легитим-ираји/-исаји, лектор-ираји/-исаји,
 либерал-изираји/-изоваји/-исаји, литограф-ираји/-исаји, лити-
 -ираји/-оваји, логаритм-ираји/-оваји, локализ-ираји/-оваји, лом-
 бард-ираји/-оваји, магнет-изираји/-изоваји/-исаји, макадамит-и-
 раји/-оваји, малити-ираји/-оваји, маневр-ираји/-оваји/-исаји,
 манијул-ираји/-исаји, манифест-ираји/-оваји, марш-ираји/-ова-
 -ји, масакр-ираји/-оваји, материјализ-ираји/-оваји, медијализ-
 -ираји/-оваји, медији-ираји/-оваји, мелор-ираји/-исаји, мемор-
 -ираји/-исаји, мериниз-ираји/-оваји, механ-изираји/-изоваји/-
 -исаји, милијариз-ираји/-оваји, министр-ираји/-оваји, мобил-
 -изираји/-изоваји/-исаји, модел-ираји/-оваји/-исаји, модерниз-
 -ираји/-оваји, модифицираји/-коваји, модул-ираји/-исаји, мо-
 неитиз-ираји/-оваји, монопол-изираји/-исаји, монофтонгиз-ираји/-
 -оваји, морал-изираји/-исаји, моитив-ираји/-исаји, моиториз-ира-
 -ји/-оваји, мултиплицираји/-коваји, мултицираји/-коваји, му-
 ницијализ-ираји/-оваји, назализ-ираји/-оваји, наркотиз-ираји/-
 -оваји, најурал-изираји/-исаји, нахсинхрониз-ираји/-оваји, на-
 ционализ-ираји/-оваји, неутрал-изираји/-изоваји/-исаји, нивел-
 -ираји/-исаји, нормал-изираји/-изоваји/-исаји, нострифицира-
 -ји/-коваји, нултицираји/-коваји, нумер-ираји/-исаји, објек-
 тив-ираји/-исаји, оксид-ираји/-исаји, октој-ираји/-исаји, он-
 дул-ираји/-исаји, ојер-ираји/-исаји, ојон-ираји/-исаји, ојстру-
 -ираји/-исаји, организ-ираји/-оваји, ордин-ираји/-исаји, ори-
 јент-ираји/-исаји, орнамент-ираји/-исаји, осцил-ираји/-оваји,
 офер-ираји/-исаји, ѓак-ираји/-оваји, ѓалализ-ираји/-оваји,
 ѓанорам-ираји/-исаји, ѓарал-изираји/-изоваји/-исаји, ѓардон-и-
 раји/-исаји, ѓартицији-ираји/-оваји, ѓарфим-ираји/-исаји, ѓар-
 цел-ираји/-исаји, ѓастериз-ираји/-оваји, ѓашент-ираји/-оваји,
 ѓаитрол-ираји/-исаји, ѓауериз-ираји/-оваји, ѓаифицираји/-ко-

вайти, њензион-ирайти/-исаити, њеркуи-ирайти/-овайти, њерсонифи-цирайти/-ковайти, њерфектиу-ирайти/-исаити, њерцији-ирайти/-овайти, њигменити-ирайти/-овайти, њоеитиз-ирайти/-овайти, њолариз-ирайти/-овайти, њолем-изирайти/-изовайти/-исаити, њолониз-ирайти/-овайти, њоулар-изирайти/-изовайти/-исаити, њоритреити-ирайти/-овайти, њракти-цирайти/-ковайти, њрегруи-ирайти/-исаити, њредеситин-ирайти/-овайти, њредештермин-ирайти/-исаити, њрезенити-ирайти/-овайти, њренкумер-ирайти/-исаити, њреоријенити-ирайти/-исаити, њрейар-ирайти/-исаити, њреитенд-ирайти/-овайти, њрефер-ирайти/-исаити, њриваитиз-ирайти/-овайти, њривилег-ирайти/-овайти, њродефил-ирайти/-овайти, њројекити-ирайти/-овайти, њроклам-ирайти/-овайти, њролетариз-ирайти/-овайти, њромов-ирайти/-исаити, њромулг-ирайти/-овайти, њројаг-ирайти/-овайти, њројон-ирайти/-овайти, њроскриб-ирайти/-овайти, њросиер-ирайти/-исаити, њрошест-ирайти/-овайти, њроштокол-ирайти/-исаити, њрофан-ирайти/-исаити, њубли-цирайти/-ковайти, њулвериз-ирайти/-овайти, њурифи-цирайти/-ковайти, радиофи-цирайти/-ковайти, райорити-ирайти/-овайти, расформ-ирайти/-исаити, рафин-ирайти/-овайти/-исаити, рацион-ирайти/-исаити, рационал-изирайти/-изовайти/-исаити, реаг-ирайти/-овайти, реактив-ирайти/-исаити, реализ-ирайти/-овайти, реванити-ирайти/-овайти, револити-ирайти/-овайти, револуцион-ирайти/-исаити, реженер-ирайти/-исаити, регистир-ирайти/-овайти, регруи-ирайти/-овайти, регул-ирайти/-исаити, редиг-ирайти/-овайти, реду-цирайти/-ковайти, реесконити-ирайти/-овайти, резерв-ирайти/-исаити, резон-ирайти/-овайти, резулити-ирайти/-овайти, рекаитиитул-ирайти/-исаити, реквизи-ирайти/-исаити, реклам-ирайти/-овайти, рекоманд-ирайти/-овайти, рекомитенз-ирайти/-овайти, реконситру-ирайти/-исаити, рекримин-ирайти/-исаити, рекитифи-цирайти/-ковайти, релег-ирайти/-овайти, ремилитар-изирайти/-исаити, ремонситр-ирайти/-овайти, ремонити-ирайти/-овайти, рендгенити-ирайти/-овайти, ренов-ирайти/-исаити, ренкумер-ирайти/-исаити, реорганиз-ирайти/-овайти, реоријенити-ирайти/-исаити, рейар-ирайти/-исаити, рейей-ирайти/-овайти, рейорити-ирайти/-овайти, рейрезенити-ирайти/-овайти, рейроб-ирайти/-овайти, рейроду-цирайти/-ковайти, ресорб-ирайти/-овайти, ресијекити-ирайти/-овайти, реситир-ирайти/-исаити, ресијаур-ирайти/-исаити, реситиитиу-ирайти/-исаити, реситринг-ирайти/-овайти, реитиуи-ирайти/-овайти, рефер-ирайти/-овайти/-исаити, рефлектити-ирайти/-овайти, реформ-ирайти/-исаити, рехабитити-ирайти/-овайти, реценз-ирайти/-овайти, рецити-ирайти/-овайти, ривалити-ирайти/-овайти, ризик-ирайти/-овайти, риск-ирайти/-овайти, романтиз-ирайти/-овайти, руин-ирайти/-исаити, русифи-цирайти/-ковайти,

санкцион-ирайи|/-исайи, сайин-ирайи|/-исайи, сегмент-ирайи|/-исайи, секвестр-ирайи|/-овайи, секулариз-ирайи|/-овайи, секунд-ирайи|/-овайи, селекцион-ирайи|/-исайи, сигнализ-ирайи|/-овайи, силифи-цирайи|/-ковайи, симболиз-ирайи|/-овайи, симџаи-изирайи|/-исайи, симџифи-цирайи|/-ковайи, синџеџиз-ирайи|/-овайи, синхрониз-ирайи|/-овайи, системџиз-ирайи|/-овайи, скандализ-ирайи|/-овайи, солариз-ирайи|/-овайи, солидар-изирайи|/-исайи, социџализ-ирайи|/-овайи, специџализ-ирайи|/-овайи, специфи-цирайи|/-ковайи, сџирџиу-ализ-ирайи|/-овайи, сџабилиз-ирайи|/-овайи, сџаџион-ирайи|/-исайи, сџенограф-ирайи|/-исайи, сџерџиз-ирайи|/-овайи, сџиџмаџиз-ирайи|/-овайи, сџимул-ирайи|/-исайи, сџиџул-ирайи|/-исайи, субвенџион-ирайи|/-исайи, субџим-ирайи|/-исайи, сугер-ирайи|/-исайи, суйскриб-ирайи|/-овайи, суйсџанџиџв-ирайи|/-исайи, суйсџиџиу-ирайи|/-исайи, суйџрах-ирайи|/-овайи, сусџенд-ирайи|/-овайи, сџемаџиз-ирайи|/-овайи, џаџион-ирайи|/-овайи, џаџеџи-ирайи|/-овайи, џезаур-ирайи|/-исайи, џелеграф-ирайи|/-исайи, џемџер-ирайи|/-овайи|/-исайи, џеорџи-изирайи|/-изоваџи|/-исайи, џерор-изирайи|/-изоваџи|/-исайи, џесџиџфи-цирайи|/-ковайи, џиџиз-ирайи|/-овайи, џиран-изирайи|/-исайи, џиџул-ирайи|/-исайи, џолер-ирайи|/-исайи, џорџед-ирайи|/-овайи, џоџаџиз-ирайи|/-овайи, џранскриб-ирайи|/-оваџи, џрансџир-ирайи|/-исайи, џрансџион-ирайи|/-оваџи, џрансџорџи-ирайи|/-оваџи, џрансџиџур-ирайи|/-исайи, џрансџорм-ирайи|/-исайи, џрианџул-ирайи|/-исайи, џриџџџф-ирайи|/-оваџи, умарџи-ирайи|/-оваџи, униџи-цирайи|/-ковайи, униџорм-ирайи|/-исайи, урбанџиз-ирайи|/-оваџи, фабри-цирайи|/-ковайи, фабул-ирайи|/-исайи, фавор-изирайи|/-изоваџи|/-исайи, факџиџур-ирайи|/-исайи, фалсџифи-цирайи|/-ковайи, фанџаџиз-ирайи|/-оваџи, ферменџи-ирайи|/-оваџи, фиџгур-ирайи|/-исайи, филџир-ирайи|/-оваџи, формул-ирайи|/-исайи, фотџограф-ирайи|/-исайи, фраџтерџиз-ирайи|/-оваџи, фреквенџи-ирайи|/-оваџи, фруџиџфи-цирайи|/-ковайи, фуџзион-ирайи|/-исайи, функцион-ирайи|/-исайи, хабиџиџи-ирайи|/-оваџи, хармон-ирайи|/-исайи, хармонџиз-ирайи|/-оваџи, хџиџноџи-изирайи|/-исайи, хлороџорм-ирайи|/-исайи, хонор-ирайи|/-исайи, хосџиџи-ирайи|/-оваџи, хохџиџаџил-ирайи|/-ерисайи, хумџифи-цирайи|/-ковайи, џеменџи-ирайи|/-оваџи, џенџур-ирайи|/-исайи, џенџиџраџиз-ирайи|/-оваџи, џивџиџиз-ирайи|/-оваџи, џизел-ирайи|/-оваџи, џиклонџиз-ирайи|/-оваџи, џиркул-ирайи|/-исайи, џаџиџроџаџф-ирайи|/-исайи, џиџџр-ирайи|/-оваџи, џиџекул-ирайи|/-исайи, џиџиџун-ирайи|/-исайи.

Изложени материјал, поготово друга група глагола, јасно указује на одређене основинске завршетке, вокале или консонанте, иза којих се наизменично јављају наставци *-ирайи, -овайи, -иса-йи*. Устаљеност појаве једног од суфикса после неког гласа, а истовремено и искључивање могућности употребе другог неког инфинитивног облика, као и напоредна примена два па и сва три наставка истовремено, изискује шире посматрање основног дела изведенице.

Анализом тог општег глаголског дела долази се до следећих запажања. Прво, сама основа негде представља целу страну реч, обично именичку, негде се општи део изведенице поклапа са основним делом стране речи: *таборавији*, мађ. *tábor*, *шујикалисати*, тур. *tutkal*, *гаражираји*, фр. *garage*, *мелиорираји* — *мелиорисати*, лат. *melior*, *бомбардираји* — *бомбардовати*, тал. *bombarda*, фр. *bombarder*, нем. *bombardieren*, *ангажираји* — *ангажовати*, фр. *engager*, *прокламираји* — *прокламовати*, фр. *proclamer*, *калкулираји* — *какулисати*, фр. *calculer*, нем. *kalkulieren*. Значи, ирелевантно је јесу ли то деноминативни или девербативни глаголи, јер однос *шујикал-исати* : *какул-ираји/-исати*, *табор-овати* : *мелиор-ираји/-исати*, *гараж-ираји* : *ангаж-ираји/-овати* то недвосмислено говори. Даље, ни управни делови именица страног порекла образованих на нашем терену истим општим делом као и глаголи на *-овати, -исати, -ираји* нису пресудни фактори у односу на инфинитивни завршетак, нпр. *еманцијовати* — *еманцијираји* : *еманцијација*, *конферисати* — *конферираји* : *конференција*, *дегенерисати* — *дегенерираји* : *дегенерација*, *констиајовати* — *констиајираји* : *констиајација*, *оријенијисати* — *оријенијираји* : *оријенијација*.

Међутим, у резултату разматрања порекла речи ипак избијају извесне законитости. Пре свега, примарни латински, романски облици уопште, а тако и грчки, врло ретко допиру до данашњих глаголских облика. Она углавном својим целокупним гласовним склопом, а и завршетком, јасно одређују свој пут преко немачког језика, који је и сам примио много романизама када се ради о тзв. интернационалним, општекултурним, техничким и сличним изразима. Уосталом, и само немачко *-ieren* потиче из романских језика. И друго, понегде се на основу општег глаголског дела у нашем језику не може одредити из кога је језика реч

продрла (*пломбирати* < фр. *plomb, plombier*, нем. *plombieren*; *штрапацавати* < тал. *strapazzo*, нем. *strapazieren*; *ликвидавати* < лат. *liquidatio*, фр. *liquider*, нем. *liquidieren*; *транскрибовати* : *транскрибувати* < лат. *transcribere*, фр. *transcrire, transcription*, нем. *transkribieren*; *кандидовати* : *кандидирати* < лат. *candidatus*, фр. *candidat*, нем. *kandidieren*; *изоловати* : *изолирати* < тал. *isolare*, фр. *isoler*, нем. *isolieren*; *илустриовати* : *илустрирати* < лат. *illustrare*, фр. *illustrer*, нем. *illustrieren*; *оксидисати* : *оксидирати* < грч. *oxýs*, фр. *oxyder*, нем. *oxidieren*; *нивелисати* : *нивелирати* < фр. *niveler*, нем. *nivelieren*; *рестаурирати* : *рестаурирати* < лат. *restaurare*, фр. *restaurer*, нем. *restaurieren*; *кристализовати*, *кристалисати* : *кристализирати* < грч. *krýstallós*, фр. *cristaliser*, нем. *kristallisieren*). Што је најважније, на основу ових данас заједничких интернационалних термина не може се успоставити нека приближна равнотежа између општег дела и избора инфинитивног наставка. Али ако се обрати пажња на праве германизме и турцизме који су непосредно прихватани, видна је уједначеност при разврставању суфикса.

Тако исто и у семантичком погледу издвајају се неки моменти од којих зависи избор суфикса у завршном глаголском делу, о чему ће касније бити речи.

Но, ни то не доводи до потпуног разрешења јер поред усањених семантичких поља и изворних германизама и турцизама који за собом повлаче одређен суфикс, преостају друге глаголске речи, и то у далеко већем броју, тј. глаголи различите семантике и разнородног порекла. Због тога се коначан излаз мора потражити у вези са још једном компонентом. Реч је о фонетским законима који прожимају целокупан материјал. У том смислу, тј. при испитивању страних глаголских речи у погледу порекла, значења и гласовних закона, размотрићемо најпре прву групу глагола.

С обзиром да је суфкс *-исати* као стран наставак најпре продро у наш језик добијајући продуктивност у глаголским речима стране етимологије, свакако да су већ тада потекле извесне језичке законитости у вези са њим. Оне истовремено у појединим случајевима јасно ограничавају могућност избора наставка *-овати* као инфинитивног завршетка. Из тог разлога биће најпрегледније ако се прво размотре ситуације само са суфиксом *-исати* и

-овати, односно ситуације у којима се ова два наставка међусобно искључују, одабирају, Оне ће условити касније продирање и суфикса -ирати и његову све чешћу употребу у источном културном центру.

Полазећи, дакле, од прве групе глагола, односно од инфинитива са искључивим наставком -исати за једну основу, ретко налазимо речи које нису преузете из турског језика: грч. амбисати, биглисати (забиглисати), биљисати, ђаволисати, ђаконисати, меџанисати, мирисати (замирисати, намирисати, омирисати, њомирисати, њремирисати), хироџонисати; лат. крунисати, сумџорисати; фр. згрујисати, швалерисати; тал. зачавлајисати, кайарисати (окајарисати); нем. глеђејисати, докџорисати, мајсџорисати (измајсџорисати), рисати (нарисати, њерисати), шлисати, адвокати-сати (мада је овај последњи облик могао доћи и према француском језику); мађ. њандурисати. Према томе, у овој групи доминирају турцизми, у којима је грчко -иса- добило велику продуктивност. Како се примање турских позајмица може третирати као завршен процес, онда се одмах може и констатовати да је наставак -исати њихова главна карактеристика.

Тешко је рећи због чега је суфикс -исати добио толику примену баш у турским речима које га нису имале. Можда се овај завршетак осећао као стран, па је зато лако могао доћи у инфинитивне основе такође туђег порекла. Исто тако може се претпоставити и нека друга варијанта објашњења: наставак -исати додавао се турским посуђеницама не само на основе 3. л. перфекта сингулара на -д, -и, односно на -ди, -и (бојадисати < boyadı, дегдисати < değdi, кидисати < kiydi, бастисати < bastı, тапџисати < taptı, шапџисати < şaştı,) и на основе инфинитива по занемаривању наставка -мак, -мек (дагмалаисати < dag-mala-mak, кайлаисати < kapla-mak, бензеисати < benze-mek, динлеисати < dinle-mek) него и на речи других категорија (џабасати < саба, оно што је бесплатно, поклон, дар, фајдисати < fayda, корист, добит, бадаваисати < badavacı, нерадник, севдалисати < sevdalı, заљубљен). И у једном и у другом случају уколико се основни део испред суфикса -исати завршава вокалом -и (boyadı-, taptı-, badavacı-, sevdalı-), завршни део основе и наставак имају заједнички елеменат -и-; уколико је то неки други вокал (kapla-, benze-, нпр.), јасно је издвојен наставак -исати.

Можда би се ова друга ситуација могла протумачити као тежња за очувањем што целовитијег основинског дела. У том смислу сами фонетски разлози одбацују суфикс *-оваши* у постовакалској позицији која ни у нашој глаголској системи није посведочена. За сада, посматрајући само глаголе са завршним делом *-исаши*, можемо закључити да су турцизми прихватили овај завршетак и после вокала који му претходи (*дагмала-*, *дамла-*, *јагла-*, *кавра-*, *кајна-*, *кайла-*, *кркла-*, *са-*, *смарла-*, *шасла-*, *ћорла-*, *чайла-*, *маба-*, *бензе-*, *бесле-*, *варакле-*, *динле-*, *исле-*, *ке-*, *мубареће-*, *мурле-*, *мухурле-*, *разрахашле-*, *савашле-*, *сафшеле-*, *сефше-*, *сефшеле-*, *сургунгле-*, *ћуфурле-*, *ушле-*, *хаштеле-*, *со-*, *у-*, *уку-*), а што се *среће*, нарочито касније, и у глаголском речима примљеним из других језика⁹.

У односу на остале гласове, сонанте или сугласнике, који претходе наставку *-исаши*, поменућемо само једно: нема ни једног примера чији је завршни део основе који од струјних сугласника, тј, *с, з, ш, ж (*амб-*; *азд-*, *анд-*, *баилд-*, *балд-*, *бозд-*, *бојад-*, *вајд-*, *далд-*, *дезд-*, *докунд-*, *дузд-*, *ђеберд-*, *егленд-*, *еренд-*, *изренд-*, *јенд-*, *кабард-*, *кајд-*, *кайар-*, *кид-*, *коленд-*, *крд-*, *куланд-*, *лакрд-*, *набојад-*, *наћорд-*, *обојад-*, *омир-*, *оренд-*, *осанд-*, *јандур-*, *јребојад-*, *ренд-*, *севд-*, *ћерд-*, *ћорд-*, *фајд-*; *анлај-*, *белај-*, *глеђеј-*, *дуј-*, *зачавлај-*, *калај-*, *крклеј-*, *набелај-*, *награј-*, *накалај-*, *наћефлеј-*, *обелај-*, *ограј-*, *окалај-*, *окуј-*, *ошурјеј-*, *јокалај-*, *јрекалај-*, *рашћефлеј-*, *сај-*, *смарлај-*, *сулај-*, *шелеј-*, *шурјеј-*, *уј-*; *бајл-*, *бигл-*, *будал-*, *дембел-*, *ђавол-*, *забигл-*, *карл-*, *куршал-*, *меншал-*, *надембел-*, *ошашил-*, *саул-*, *севдал-*, *шуйшакл-*, *шл-*; *биљ-*; *калдрм-*; *беген-*, *давран-*, *дајан-*, *докун-*, *думен-*, *ђакон-*, *еглен-*, *кавен-*, *казан-*, *кафен-*, *ман-*, *махн-*, *мешан-*, *обеген-*, *осан-*, *јоеглен-*, *јроеглен-*, *сургун-*, *хеглен-*, *хирошон-*, *шуйхелен-*; *бакар-*, *башер-*, *бећар-*, *бишир-*, *бујур-*, *дишер-*, *докшор-*, *дунђер-*, *елвер-*, *замир-*, *измајсшор-*, *исше-сшор-*, *кабар-*, *кандер-*, *кайар-*, *каришшор-*, *каур-*, *качер-*, *кивер-*, *куршар-*, *кушар-*, *мајсшор-*, *мир-*, *намир-*, *нар-*, *обакар-*, *овар-*,

⁹ У нашем језику, такође према грађи Матешиневог Речника, нашли смо само два глагола овог типа, али са скоријим датумом постанка, како се то на основу Рјечника Југославенске академије знаности и умјетности и Речника Матице српске и Матице хрватске може закључити: *испараклаисаши*, исцепати, подерати, настао свакако према *испараклисашин* (: испарати) и *овлаисашин* < *овлајашин*, ударити, навалити.

окайар-, омир-, оџур-, њандур-, њремџир-, њрер-, њреџесџер-, сџкџер-, сумџор-, сур-, суџур-, суфур-, џесџер-, џифџар-, уздур-, уџдур-, учур-, хайџер-, хелвер-, џџмр-, шаџир-, швалер-; адвокџи-, алџиџи-, басџи-, байџи-, конуџиџи-, мукаџеџи-, мухабџи-, џаџи-, џромухабџи-, сакџи-, џаџиџи-, усџи-, чалџиџи-, чаџи-, чекџи-, шаџиџи-; кех-; ба- даваџи-).

Семантичка страна, пак, постаје одређенија када се упореди са глаголима чији је завршни део суфикс *-овати* којим се такође оформљавају разна глаголска значења чија је разноврсност највише изражена у вези са германским позајмицама. Али ако се прво узму у обзир турџизми, појављују се занимљив податак: за наставак *-овати* везују се посебна значења одељујући га тако од суфикса *-исати* или *-ирати*. Боље речено, круг извесних глаголских значења захтева своје коначно обликовање управо суфиксом *-овати*. У том смислу глаголи *кириџовати, рабаџовати, шегрџовати, кулуџовати; буљубашовати, хаџдуџовати, харџбашовати; аџовати, беговати, џашовати, субашовати; џаџаџовати, ориџаџовати; коџаџовати; аџиџовати, баџраџовати, левенџовати* означавају: бавити се нечим, наџим занатом, послом; бити старџшина, вођа, управљати, владати; бити учесџник, саучесџник, садругар у чему — или краће — бити оно што казује именица у општем делу; и друго, боравити негде (обично дуже); проводити време у чему.

Исту семантичку црту имају и речи из других језика: грч. *калуђеровати, миџройџиџовати*; лат. *конзуџовати, џесаровати, џуџоровати*; мађ. *џандуровати, џаборовати, кунџовати*; нем. *вандеровати, вандроџовати, логоровати*; енгл. *сџаринџовати, џикџиковати, флерџовати*. И уопште, на основу целокупног материјала, произлази констатација да једино поменута значења готово увек одређују, условљавају одабирање завршетка *-овати* не *-исати* или *-ирати*. Ово потврђују основински гласовни завршеци *-л, -џ, -р, -џи* (као у *конзуџовати, баџраџовати, калуђеровати, левенџовати*) који се, у глаголима разних значења, јављају и испред *-исати* и испред *-ирати* (*ђавџлисати, калдрџисати, каџарисати, басџисати; суфлџрати, блаџирати, конџирирати, џоџиџирати*, нпр.). Једино би од овога одступали глаголи *бадаваџисати* и *севџдисати* где је у избору наставака, изгледа, превагнуо крајњи завршетак основног дела (*badavaci-, sevd-*). Слично је и са обликом

севдалисаи : *sevdali-*, а према њему и другим инфинитивима са основинским завршетком *-л* (као *курџал-исаи*, *шуиџкал-исаи*) и *дембелсаи* : *дембел*. Основе *ђакон-*, *докџор-*, *дунђер-*, *џандур-*, *адвокаџ-*, опет, са суфиксом *-исаи* донекле означавају бавити се занатом, послом означеним у општем делу, али могу имати и шаљиву нијансу или које друго значење, што их, ипак, одељује од поменутих специфичних значења основа са наставком *-оваи*¹⁰. Најзад, у вези са суфиксом *-оваи*, не треба изоставити једну битну чињеницу: његово присуство у српскохрватским глаголима са раније наведеним значењима, а што је свакако аналогно пренето и при обликовању глагола страног порекла: *службоваи*, *газдоваи*, *начелниковаи*, *сџоловаи*, *војводоваи*, *друговаи*, *џландоваи*, *вековаи*, *самоваи*, *зимоваи*, *леџоваи*, *госџоваи* и др.

Друга врло интересантна и изражена тенденција примања страних глагола само са суфиксом *-оваи* захвата етимолошку страну, управо праве германизме који углавном и чине ову групу глаголских речи. Изворни немачки глаголи са завршетком *-(e)n* саображавају се духу нашег језика примањем наставка *-оваи*. Међутим, детаљније разматрање открива да је у већини случајева *-оваи* заступљено само у источном језичком подручју, док је у западном уобичајенији наставак *-аи*, нпр.: *аблендоваи* : *аблендаи* (< *abblenden*), *абриџоваи* : *абриџаи* (< *abrichten*), *абферџизоваи* : *абферџизаи* (< *abfertigen*), *абџџеховаи* : *абџџехаи* (< *abstechen*), *аџџрајбоваи* : *аџџрајбаи* (< *abtreiben*), *ауфдековаи* : *ауфдекаи* (< *aufdecken*), *бајцоваи* : *бајцаи* (< *beizen*), *бехандловаи* : *бехандлаи* (< *behandeln*), *блајховаи* : *блајхаи* (< *bleichen*), *блендоваи* : *блендаи* (< *blenden*), *бремзоваи* : *бремзаи* (< *bremsen*), *бреноваи* : *бренаи* (< *brennen*), *вендоваи* : *вендаи* (< *wenden*), *вербоваи* : *вербаи* (< *werben*), *габловаи* : *габлаи* (< *gabeln*), *динсџоваи* : *динсџаи* (< *dünsten*), *друковаи* : *друкаи* (< *drucken*), *ербоваи* : *ербаи* (< *erben*), *јаузнаоваи* : *јаузнаи* (< *jausen*), *јодловаи* : *јодлаи* (< *jodeln*), *карнифловаи* : *карнифлаи* (< *karnüffeln*), *крацоваи* : *крацаи* (< *kraßen*), *лумџоваи* : *лумџаи* (< *lumpen*), *нафиловаи* :

¹⁰ Исп. *деканисаи*, *дирекџорисаи*, *секретарисаи*, М. Стевановић, оп. cit., 609; Речник српскохрватског књижевног и народног језика Српске академије наука и уметности, s. v. *ђаконисаи*, *дунђерисаи*, *докџорисаи*, *адвокаџисаи*.

нафилайти (< füllen), ништовати : ништайти (< nieten), реситовати : реситайти (< rösten), филцовати : филцайти (< filzen), форшибовати : форшибайти (< vorschieben), фриштиковати : фриштикайти (< frühstücken), хандловати : хандлайти (< handeln), хефитовати : хефитайти (< heften), хобловати : хоблайти (< hobeln), цинковати : цинкайти (< zinken), шверцовати : шверцайти (< schwärzen), швиндловати : швиндлайти (< schwindeln), шлајфовати : шлајфайти (< schleifen), шлингвати : шлингайти (< schlingen), шпиновати : шпинайти (< spinnen), штејовати : штејайти (< steppen), штимовати : штимайти (< stimmen). Идентично је и кад је у основи именица, што је ређе: курбловати : курблайти (< Kurbel), тпруцовати : тпруцайти (< Truß), ферйуцовати : ферйуцайти (< Verputz), форшйловати : форшйлайти (< Vorspiel), фремитовати : фремитайти (< Fremde), шмиргловати : шмирглайти (< Schmirgel), шпицловати : шпицлайти (< Spitzel), штанцовати : штанцайти (< Stanze), штриховати : штрихайти (< Strich). Одступања су једино у семантичкој сфери: 1) шибовати (< schieben, гурати, тискати) не може имати облик шибайти који већ постоји у нашем језику, па би дошло до конфузије у значењу; очигледно, то је и са облицима йуцовати (< rußen), штуцовати (< stußen), йасовати (< passen) који из истог разлога немају форме йуцайти, штуцайти, йасайти; 2) логоровати има такође само суфикс -овати због своје специфичне значењске нијансе, о чему смо раније говорили.

Преостају још посуђенице из других језика. За разлику од правих германизама, оне су углавном устаљене само у форми са наставком -овати не и -айти (мада се неке од њих јављају и са суфиксом -ирайти, нпр. верзифицирайти, гийсирайти, па и гийсайти, мистицизирайти, ноџифицирайти, иако нису засведочене у материјалу којим смо се служили): гийсовати < грч. gýpsos, јоџовати < грч. iōta, камајтовати < грч. kámatos, кауџеризовати < грч. kauētrion, римовати < грч. rhéo и фр. rimer; лат. каиштинговати < castigare, љредиковати (љродиковати) < praedicatio, конџузовати < contundere и фр. contusion; фр. брикетшовати < briquette, верзификовати < versification, кушовати < coush, мистицификовати < mystification, мортификовати < mortification, ноџификовати < notification, шиковати < chic; тал. лоџовати < lotto; мађ. баншовати < bant, вараговати < farag, ментшовати < ment; енгл.

дибловати < dibble, митинговати < meeting, пудловати < puddle, спеловати < spell, стартувати < start, степенувати < step, стриповати < strip, титтовати < tip, филмовати < film, чартировати < charter, шпринтовати < sprint.

У свему овоме ипак је најважнија страна испитивање основних завршетака коме се подвргавају сва глаголска образовања без повлачења етимолошких и семантичких граница. Како се после сугласника *с, ш, з, ж* искључује суфикс *-исати*, тако наставак *-овати* никад није у непосредном додиру са вокалима и сонантима *в, ј, љ* (*ајрајб-, верб-, ерб-, лоб-, рауб-, форшиб-, шиб-, шјауб-; аг-, абфертиг-, ајриг-, бег-, вараг-, кашитиг-, митинг-, ојциг-, сјаринг-, херцег-, циг-, шлинг-, ширенг-; абленд-, јлд-, билд-, бленд-, венд-, мелд-; бремз-, кауштериз-, конџуз-; ајнрик-, аузрик-, ауфдек-, ашик-, вандрок-, верзифик-, дек-, друк-, ааџак-, јашик-, конак-, кренк-, кулук, мистифик-, морифик-, наашик-, ноџифик-, орџак-, џик-, џикник-, џоашик-, џредик-, џродик-, џрошлбек-, сјрајк-, фриџишк-, хајдук-, цинк-, швенк-, шенк-, шик-, шлабек-, шмек-, шџик-, шџек-, шџик-; бехандл-, беџшел-, габл-, дибл-, дрибл-, дрил-, ендл-, измол-, јодл-, карнфил-, кейл-, клейл-, конзул-, краул-, курбл-, мол-, намол-, нафил-, џајдл-, џимзл-, џудл-, рајл-, рачл-, ремџл-, сјел-, уфачл-, форџиџл-, фроцл-, хандл-, хекл-, херцл-, хобл-, швиндл-, шимл-, шмајхл-, шмиргл-, шнајсл-, шџицл-, шџел-, шџикл-, шџукл-; бајрам-, шџиџем-, лајм-, раџиџим-, рим-, сверж-, филм-, шџиџем-, шџиџим-; брен-, јаузн-, фергун-, шџан-, шџин-; лумџ-, џролумџ-, сјей-, сјирџи-, шџи-, шџеџ-, шџоџ-; багер-, вандр-, калуђер-, лифер-, логор-, џандур-, џабор-, џимар-, џуџор-, форфар-, цесар-, чарџир-, шодр-, шџер-, шур-; аџас-, бокс-, гџис-, кокс-, џас-, фас-, швајс-; абриџи-, аргџи-, банџи-, брикеџи-, глајџиџли-, динсџи-, дихџи-, иргџи-, јоџи-, камаџи-, короџи-, кунџи-, левенџи-, лоџи-, менџи-, мџиџроџоџиџи-, нџи-, ресџи-, сјарџи-, сувоџи-, ушџи-, фајџи-, феџи-, флерџи-, флирџи-, фраџи-, хџи-, хефџи-, шегрџи-, шџирџи-; демџ-, имџ-, лаф-, шлајџ-, шлиф-, шџрајџ-, шџироф-; абџиџех-, блајџ-, џох-, шџех-, шџех-, шџириџ-; бајџ-, краџ-, наџаџ-, неџ-, џаџ-, џајџ-, џелџ-, џроџаџ-, џуџ-, рајџ-, сеџ-, шџруџ-, фџиџ-, ферџуџ-, фџиџ-, хајџ-, харџ-, хеџ-, шаџ-, шверџ-, шџрајџ-, шџџаџ-, шџуџ-; линџ-, џанџ-; кириџ-, рабаџ-; буљубаџ-, куџ-, џаџ-, субаџ-, ферџуџ-, хараџбаџ-).*

На основу досадашњих излагања несумњиво је да има ситуација које налажу употребу једног или другог завршетка, односно неминовно усвајање само наставака -иса^ии или само наставака -ова^ии.

Овакав начин разматрања олакшава ближе упознавање особина и суфикса -ира^ии односно природе основа које су у нашем језику уобичајене само са тим завршетком.

Прво, у овој групи турцизама нема, изузев *йенцеи^иираи^и* < *rençe* и *узори^иираи^и* < *zort*, свакако начињених касније аналогично према нашим облицима и глаголима са наставком -ира^ии. Друго, изворних германизама има сразмерно врло мало. Из обиља материјала издвајају се једино: *амти^иираи^и* < *amtieren*, *бухши^иаби^ираи^и* < *buchstabieren*, *буши^ираи^и* < *Busch*, *геби^ираи^и* < *gebühren*, *грунди^ираи^и* < *grundieren*, *кост^иираи^и* < *kosten*, *крахи^ираи^и* < *krachen*, *кучи^ираи^и* < *kutschieren*, *лам^иираи^и* < *Lampe*, *луф^ии^ираи^и* < *lüften*, *Luft*, *секи^ираи^и* < *sekkieren*, *та^ийеци^ираи^и* < *tapezieren*, *тауши^ираи^и* < *tauschieren*, *федери^ираи^и* < *Feder*, *хаузи^ираи^и* < *hausieren*, *хофи^ираи^и* < *hofieren*, *шарфи^ираи^и* < *schärfen*, *Scharf*, *шати^ираи^и* < *schatieren*, *шн^ираи^и* < *schnüren*, *шпал^ии^ираи^и* < *Spalte*, *шпанци^ираи^и* < *spazieren*, *штафи^ираи^и* < *staffieren*, *штемили^ираи^и* < *stempeln*, *штурми^ираи^и* < *stürmen*, *Sturm*, *шуй^ираи^и* < *Schub*, *шуйи^ираи^и* < *Schutt*. И овде, у два случаја, немачки инфинитивни завршетак -en, који је и иначе врло редак у овој групи, рефлектује се и као -а^ии у западном културном центру — *луф^ии^иаи^и*, *шуйи^иаи^и*.

Све остале речи махом су наслеђе из романских језика, мада је готово трећина ових речи допрла вероватно и преко немачког језика, односно преко немачких позајмица (нпр. *блами^ираи^и* : нем. *blamieren* < фр. *blâmer*, *вибри^ираи^и* : нем. *vibrieren* < лат. *vibrare*, фр. *vibrer*, *гарни^ираи^и* : нем. *granieren* < фр. *garnir*, *гра^иули^ираи^и* : нем. *gratulieren* < лат. *gratulari*, *дезерти^ираи^и* : нем. *desertieren* < фр. *désertier*, *експлоди^ираи^и* : нем. *explodieren* < лат. *explodere*, *импути^ираи^и* : нем. *imputieren* < лат. *imputare*, фр. *imputer*, *копи^ираи^и* : нем. *kopieren* < лат. *copia*, фр. *copier*, *маси^ираи^и* : нем. *massieren* < фр. *masser*, *маски^ираи^и* : нем. *maskieren* < фр. *masquer*, *неги^ираи^и* : нем. *negieren* < лат. *negare*, *паради^ираи^и* : нем. *paradieren* < фр. *parader*, *пломби^ираи^и* : нем. *plom-*

bieren < фр. plomber, *салдирајти* : нем. saldieren < тал. saldo, *скалпирати* : нем. skalpieren < лат. scalpere, *скандирајти* : нем. skandieren < лат. scandere, фр. scander, *скицирајти* : нем. skizzieren < тал. schizzo, *сортирајти* : нем. sortieren < тал. sorta, фр. sorte, *сторнирајти* : нем. stornieren < тал. storno, *филозофирајти* : нем. philosophieren < фр. philosopher, *шиканирајти* : нем. schikanieren < фр. chicaner и др.). Иако је поменута претпоставка врло могућа, логично је да у наведеним и сличним случајевима суфикс *-ирајти* није истовремено обележје германског порекла целе изведенице, поготово када се говори о непосредном преузимању страних глагола. То потврђују не само романизми већ и речи прихваћене из енглеског језика на које се у нашем језику овај наставак такође проширио (као *блефирајти* < bluff, *грогирајти* < groggy, *смечирајти* < smash, *сиккирајти* < speaker, *стоијирајти* < stop, *тестирајти* < test, *трикирајти* < trick, *фаулирајти* < foul). Међутим, има глаголских образовања чије су гласовне измене основног дела (однос *ц* : *к*) типичне за немачки језик, одакле су, према томе, свакако непосредно преузета: *виндицирајти* : нем. vindizieren — лат. vindicatio, *дедицирајти* : нем. dedizieren — лат. dedicare, *дислоцирајти* : нем. dislozieren — фр. disloquer, *музичирајти* : нем. musizieren — грч. musikē — фр. musique, *провоцирајти* : нем. provozieren — лат. provocare — фр. provoquer, *ревоцирајти* : нем. revozieren — лат. revocare — фр. révoquer, *реплицирајти* : нем. replizieren — фр. repliquer, *сецирајти* : нем. sezieren — лат. secare — фр. sectionner и сл.

Ипак, ни најдетаљнија етимолошка анализа не открива узрок оволиког броја глагола са искључивим суфиксом *-ирајти* и у источним говорима. Реч је свакако о продуктивности овог завршетка, о његовој све чешћој примени у новијим речима, која повлачи за собом унеколико и семантичку страну. Глаголи *асисиирајти*, *волониирајти*, *режиирајти*, *сјажиирајти*, *сјаиирајти* значе понекад и занимање, тј. „бити оно, бавити се оним што казује реч у основи“. У оваквим случајевима у српскохрватском језику, како смо видели, устаљен је суфикс *-овајти* не *-ирајти*.

Несумњиво да порекло експанзије наставка *-ирајти* потиче од неког другог чиниоца. По свему судећи, вероватно да он лежи у самој гласовној структури суфикса *-ирајти* која му допушта слободнију примену и тамо где се наставци *-исајти* или *-овајти* не

могу употребити. Тако се завршетак *-ирайи* јавља и после вокала (нпр. *кре-ирайи, рекре-ирайи; граду-ирайи, дисџирибу-ирайи, инсину-ирайи, сийу-ирайи, флукију-ирайи*), а и после сонаната *в, ј, љ* (*грав-ирайи, колокви-ирайи, шейшов-ирайи; алиј-ирайи, инџерфоллиј-ирайи, конвој-ирайи, муј-ирайи; емаљ-ирайи, мийраљ-ирайи, шоринљ-ирайи*), као и иза сугласника *ж, з, с, ш* (*бесезж-ирайи, декуразж-ирайи, деранж-ирайи, њрошеж-ирайи, режж-ирайи, сџазж-ирайи; баз-ирайи, глаз-ирайи, доз-ирайи, њауз-ирайи, фанџаз-ирайи; кас-ирайи, клас-ирайи, мас-ирайи, њрас-ирайи, фикс-ирайи; брош-ирайи, клиш-ирайи, одмарш-ирайи, њуш-ирайи, фаш-ирайи*). Практично, суфикс *-ирайи* обухвата и оне позиције у којима се завршеци *-овайи* и *-исайи* међусобно искључују, одабирају.

Колико стварно утиче етимологија, а колико фонетски принципи, најбоље показује друга група глагола са алтернацијом суфикса *-овайи/-исайи* у источној језичкој области српскохрватског језика према константном наставку *-ирайи* у западним говорима, за исту основу једног истог значења. Овде морамо одмах истаћи да суфикс *-ирайи* није искључен у источном језичком подручју. Напротив, он се често употребљава напореда са наставком *-овайи* или *-исайи*. Тако, иако су образовања са завршетком *-овайи/-исайи* сасвим обична, блиска, ипак се у многим случајевима лагано губе уступајући место све снажнијем продору наставка *-ирайи* (нпр. инфинитиви *деколирираји, ексџилцираји, електрифицираји, конвергираји, конјугираји, масакрираји, осцилираји, филџирираји, шифрираји* нису више уобичајени са суфиксом *-овайи*, а тако су и глаголи *инстџуираји, конџинџуираји, рекаји-џулираји, руџинираји, сублимираји, фигурираји* ретки у форми са завршетком *-исайи*). Најзад, врло је тешко повући неку строгу, апсолутну границу која бу у овом смислу одељивала савремено стање од архачнијег.

Што се тиче етимолошке стране, може се рећи да су готово сви глаголи ове групе речи латинског и грчког порекла. Турцизама нема. Нема ни правих германизама изузев једног јединог — *кибицираји* : *кибицовайи* < *kiebißen*. Али и поред тога не може се негирати утицај немачког језика. То доказује не само завршетак *-ieren* или *-isieren* (добивен преко француских глагола са суфиксом *-iser*¹¹, нпр. *réaliser* > *realisieren, localiser* > *lokali-*

sieren) трансформисан доследно у *-ирайи*, *-изирайи* у западном језичком подручју него и карактеристичан гласовни склоп основе. Тако глаголи чија се инфинитивна основа завршава гласом *-и* јасно документују тешке везе са немачким језиком одакле су директно продрли, иако у самом немачком језику представљају позајмице из романских језика, како смо то раније већ изнели (нпр. *абдицираји* < нем. abdizieren : фр. abdiquer, *верифицираји* < нем. verifizieren : фр. vérifier, *глорифицираји* < нем. glorifizieren : фр. glorifier, *квалифицираји* < нем. qualifizieren : фр. qualifier, *модифицираји* < нем. modifizieren : фр. modifier, *персонифицираји* < нем. personifizieren : фр. personnifier, *йублицираји* < нем. publizieren : фр. publier, *редуцираји* < нем. reduzieren : фр. réduire, *рејродуцираји* < нем. reproduzieren : фр. reproduire, *фабрицираји* < нем. fabrizieren : фр. fabriquer). Овакав однос пренео се аналошки и на све друге глаголе који нису морали прећи свој пут преко немачког језика. Такви су *јустифицираји*, *русифицираји* мада их у немачком нема.

Супротставе ли се глаголске форме са суфиксом *-ирайи* и гласом *-и-* који му претходи истоветним глаголима са суфиксом *-овайи*, уочава се још једна разлика међу њима: наставку *-овайи* претходи сугласник *-к-*. Овај основински елеменат говори о обликовању инфинитива према романским речима (нпр. *абдиковаји* < фр. abdiquer, лат. abdicō, *верификоваји* < фр. vérification — vérifier, *глорификоваји* < фр. glorification — glorifier, *квалификоваји* < фр. qualification — qualifier, *модификоваји* < фр. modification — modifier, лат. modifiko, *персонификоваји* < фр. personnification — personnifier, *йубликоваји* < фр. publication — publier, лат. publicatio, *редуковаји* < фр. réduction — réduire, лат. reductio, *рејродуковаји* < фр. reproduction — reproduire, лат. productio, *фабриковаји* < фр. fabriquer, лат. fabricor).

Можда је примена суфикса *-овайи*, а не *-исаји* у источним говорима унеколико последица избегавања евентуалне аналошке палатализације у вези са вокалом *-и-* после гутурала. Ако је тако, како онда објаснити и напоредне и све друге основе из раније групе са суфиксом *-ираји* после *к*, *г*, *х*, који својим такође почетним вокалом *-и-* демантује овакве асоцијације. Али ако се

¹¹ П. Скок, *op. cit.*, 39.

има у виду само источно језичко подручје у коме се требало одредити за један од завршетака *-овати* или *-исати*, онда су глаголима са основинским завршетком *-к, -г, -х* ослонац и узор могли бити српскохрватски глаголи као *вековати, доручковати, јадиковати, јунаковати, йрековати; благовати, враговати, дуговати, неговати, йгувати; вуховати, греховати, духовати, сйраховати* и др. Наставак *-исати* није дошао у обзир јер ни у нашем језику није потврђен у аналогним ситуацијама. Уосталом, суфикс *-овати* иза грлених сугласника нема фонетских препрека, а усвајање наставка *-ирати* и после гутурала сведочи о доследном спровођењу очувања страног основинског дела које, из тог разлога, одстрањује евентуалну аналошку измену основинског завршетка.

Остављајући по страни суфикс *-ирати* и његову еластичнију природу у вези са основама различитих завршетака и порекла, размотрићемо позиције у којима су примењени наставци *-овати* и *-исати*.

И овде се долази до закључка да су фонетски моменти били одлучујући фактор при избору једног од ва поменута завршетка. Уколико је крајњи глас основе вокал или који од сонаната *в, љ, ј*, прихваћен је доследно завршетак *-исати* не *-овати*, нпр. *дезаву-исати, еваку-исати, инйервју-исати, констйру-исати, суйсйиийу-исати; акйив-исати, конзерв-исати, куљив-исати, мојив-исати, йромов-исати; окйрој-исати; дейаљ-исати*; с друге стране, наставак *-овати* следи увек после сугласника *с, ш, ж, з* — никако *-исати*. Такви су глаголи *адрес-овати, инйерес-овати, йрес-овати; дейаш-овати, корйеш-овати; ангаж-овати; аванз-овати, имйровиз-овати, конденз-овати, легализ-овати, локализ-овати, йарализ-овати, реализ-овати, скандализ-овати* — који и када се оформљавају суфиксом *-исати* елиминишу инфикс *-из-* као у *локалисати, йаралисати* и тиме, у доста случајева, стварају круг глагола са сва три наставка (*деморализ-овати, деморал-из-ирати* и *деморал-исати, идеал-из-овати, идеал-из-ирати* и *идеал-исати, крисйал-из-овати, крисйал-из-ирати* и *крисйал-исати, либерал-из-овати, либерал-из-ирати* и *либерал-исати, мобил-из-овати, мобил-из-ирати* и *мобил-исати, неуйтрал-из-овати, неуйтрал-из-ирати* и *неуйтрал-исати, йойулар-из-овати, йойулар-из-ирати* и *йойулар-исати* и др.).

Занимљиво је да се слични дисимилативни процеси проширују унеколико и на случајеве са вокалима *о* и *у* испред неког сонанта као завршног дела основе. Вероватно услед тога суфикс *-исаи* искључује суфикс *-оваи* у речима *инџери-ол-исаи*, *карамб-ол-исаи*, *џројок-ол-исаи* (са изузетком глагола *изоловаи*), *арџик-ул-исаи*, *гесџик-ул-исаи*, *инџаб-ул-исаи*, *калк-ул-исаи*, *маниј-ул-исаи*, *сџим-ул-исаи*, *џиј-ул-исаи*, *џирк-ул-исаи*, *џијек-ул-исаи* и у свима другим без икаквог одступања; тако исто и у образовањима: *дек-ор-исаи*, *игн-ор-исаи*, *кол-ор-исаи*, *лекџ-ор-исаи*, *мем-ор-исаи*, *хон-ор-исаи*, *денџ-ур-исаи*, *факџ-ур-исаи*, *фиг-ур-исаи*, *џенз-ур-исаи*, па и у *деф-орм-исаи*, *инф-орм-исаи*, *реф-орм-исаи*, а поготово ако завршном основинском слогу претходи вокал — *џенз-ион-исаи*, *санџ-ион-исаи*, *селеџ-ион-исаи*, *фуз-ион-исаи*, *функџ-ион-исаи*, *мел-иор-исаи*, *ресџ-аур-исаи*, па тако и *ексџ-оџ-исаи*.

Зато се, вероватно, и нису могли одржати облици као *конџоловаи*, *конзумоваи* већ само *конџолисаи*, *конзумираи*.

Одступање, пак, у овом погледу огледало би се у вези са сонантом *н* где су и поред вокала *-о-* који му претходи, уобичајени инфинитиви са завршетком *-оваи* не *-исаи*: *(де)комџ-он-оваи*, *деџ-он-оваи*, *имџ-он-оваи*, *рез-он-оваи*, *џрансџ-он-оваи*. Међутим, облици *абоноваи*, *асоноваи*, *беџоноваи*, *дисџоноваи*, *дисџоноваи*, *ексџоноваи*, *карџоноваи*, *џројоноваи*, *џамџоваи*, мада посведочени у неким изворима па, према томе, и регистровани у Матешићевом Речнику, данас се и у источним говорима образују једино наставком *-ираи* (*абонираи*, *асонираи*, *беџонираи*, *дисџонираи*, *дисџонираи*, *ексџонираи*, *карџонираи*, *џројонираи*, *џамџонираи*).

С обзиром на продуктивност суфикса *-ираи* уопште, није нимало чудно што је он у источном културном центру захватио и основе *ојон-*, *карџон-*, *џијџун-* а које су у Матешићевом материјалу презентиране и са суфиксом *-исаи*.

Иначе, када коме сонанту претходи вокал *-а-* или који вокал предњег реда, нема сигурнијег одређивања глаголског завршетка (нпр. *декл-ам-оваи*, *џрокл-ам-оваи* : *амалг-ам-исаи*; *ај-ел-оваи* : *џарџ-ел-исаи*; *дисџијл-ин-оваи*, *комб-ин-оваи* : *деф-ин-исаи*, *елим-ин-исаи*), па се чак иста основа може јавити са оба наставка (*десџил-оваи* и *десџил-исаи*). Ипак, запажа се

извесна уједначеност, односно суфикс *-исаџи* као чешћи завршетак ако је непосредно иза слога *-ер-* (*деген-ер-исаџи*, *конф-ер-исаџи*, *нуж-ер-исаџи*, *ој-ер-исаџи*, *реф-ер-исаџи*, *суг-ер-исаџи*, *џол-ер-исаџи* и други), а донекле и иза слога *-ир-* (нпр. *инсј-ир-исаџи*, *консј-ир-исаџи*, *џрансј-ир-исаџи*).

На основу свега што је до сада изложено у вези са сонантима, видна је доминација суфикса *-исаџи* и његов приоритет иза слогова *-ол-*, *-ул-*, *-ор-*, *-ур-*. Биће да је на то утицала гласовна природа наставка *-оваџи*, управо глас *-в-* који се својом артикулацијом, а и по акустичком утиску унеколико приближава вокалу *у*, вокалу задњег реда¹². Уосталом, и вокал *о* по месту и начину образовања није далеко од самогласника *у*, а избегавањем наставка *-оваџи* отклања се и понављање вокала *о* у суседству са сонантом *в*. Можда се из тог разлога у случају с тим вокалима у непосредно претходним слоговима и прибегава суфиксу *-исаџи* или *-ираџи*.

У преосталим ситуацијама, тј. када се општи глаголски део завршава експлозивним сугласницима *б*, *д*, *џ*, *џ*, превага је на страни суфикса *-оваџи*, не *-исаџи*.

И овде би се могло говорити о тенденцији за дисимилацијом ако се глаголски завршци посматрају у истом светлу као и у вези са сонантима. Иначе, према материјалу којим располажемо, не бисмо то одмах могли рећи. Готово да нема изразитих примера у том смислу. Једино се као јасна противтежа суфиксу *-оваџи* са вокалом предњег реда у претходном слогу (*кидн-џ-оваџи*, *еманџ-џ-оваџи*) појављује облик (*џре*)*џр-џ-исаџи* где је иза слога са вокалом *у* усвојен наставак *-исаџи*.

Остале глаголске форме са наставком *-оваџи* иза сугласника *б* и *д* додуше немају самогласнике *о* и *у* непосредно испред ових експлозивних консонаната, али се не могу супротставити ни једном примеру са суфиксом *-исаџи* који обично следи иза слога са вокалом *о* и *у*: *џроскр-џ-оваџи*, *суйскр-џ-оваџи*, *џранскр-џ-оваџи*, изузетно *адс-орб-оваџи*, *ајс-орб-оваџи*, *рес-орб-оваџи*); *ексј-ед-оваџи*, *џреј-енд-оваџи*, *сусј-енд-оваџи*, *џорј-ед-оваџи*, *канд-ид-оваџи*, *консол-ид-оваџи*, *бомб-ард-оваџи*, *ком-анд-оваџи*, а једино глагол *окс-ид-исаџи*.

¹² М. Стевановић, *op. cit.*, 69.

-еиш-исаиш). Ту су, ипак, биле одлучујуће етимолошка или, пак, семантичка страна, о чему смо већ раније говорили. Оне су и најдјачале дубље продирање фонетских закона у случајевима са поменутиим сонантима или експлозивним сугласницима у слоговима са одређеним вокалима као завршним деловима глаголских основа.

И да закључимо:

1) најизраженији је фонетски фактор који

- а) деловањем закона дисимилације искључује појаву суфикса *-оваиш* после вокала уопште и сонаната *в, ј, љ*, а суфикса *-исаиш* после сугласника *ж, з, с, ш*;
- б) допушта примену наставка *-ираиш* и иза свих вокала и иза свих сугласника, односно сама природа гласовног склопа завршетка *-ираиш* доводи до његове снажне продуктивности у нашем језику уопште, а што није случај са суфиксом *-оваиш* или *-исаиш*;
- в) пружа нешто јаснију слику свога присуства у глаголским образовањима са алтернацијом наставака *-оваиш/-исаиш* у источном језичком подручју;

2) етимолошки чиниоци условљавају:

- а) доследно уопштавање суфикса *-исаиш* у турским позајмицама, изузев мањих одступања у зависности од семантичког опредељења;
- б) готово искључиву употребу наставка *-оваиш* у нашим источним говорима, *-аиш* у западним, када су у питању прави германизми са инфинитивним завршетком *-(e)n*;

3) семантички моменат унеколико диктира суфикс *-оваиш*, тј. своди се само на сферу глагола са значењем „бавити се нечим, бити оно што казује реч у основи; проводити (дуже) време негде, боравити; проводити време у чему“.

Олга Цвијић